

ПЕДАГОГІЧНИЙ ТА БАТЬКІВСЬКИЙ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ВРОДЖЕНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ПОТЕНЦІЙНО ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ**Пітель І.М., Левіна І.В., Бондаренко Ю.О., Коваленко С.В.**
(Полтава, Україна)

Банальний зі щонайбанальніших шаблонів – говорити, що геніїв народжуються одиниці на певний соціум у досить великій протяжності часу: у віках. Як насправді? І на що педагогам у цьому аспекті націлювати батьків у такій за давнини вже ситуації, коли громадян України й досі немає у списку Нобелівських лауреатів, а ми намагаємося розбудовувати Нову українську школу?

Скрупульозне вивчення біографій та патографій привело генетика В. П. Ефроїмсона до висновку: **«геніями народжуються»** [4] (чорний курсив Ефроїмсона). Але той же автор підкреслює: «...частота зародження потенційних геніїв і дивних талантів майже однакова у всіх народів і народностей. ...визначається цифрою 1:1000». І це, як бачимо, вже зовсім не те число, котре могла б запропонувати нам статистика, якби взялася йти від числа геніїв де-факто, тобто тих, які визнані історією. Далі В.П. Ефроїмсон пише: «Частота потенційних геніїв, що розвинулися настільки, аби так чи інакше звернути на себе увагу в якості потенційних талантів, вірогідно, вираховується цифрами порядку 1:100000. Частота ж геніїв, котрі реалізувалися до визнання їх творів та діянь геніальними, вірогідно, навіть у вік майже поголовної середньої і дуже часто вищої освіти вираховується величиною 1:10 000 000...» [4]. Тобто «...з тисячі потенційних геніїв 999 гаситься саме через недорозвинення, а з тисячі тих, що розвинулися, 999 гаситься на етапі реалізації» [4].

І ось що із цих міркувань для нас, українців, особливо актуальне нині у вченні Ефроїмсона: «Для нас суттєво, що навіть невелика країна, наприклад, з п'яти мільйонами жителів, але така, що добилася розвитку та реалізації 10% своїх потенційних геніїв і талантів, за півстоліття випередить у своєму русі будь-яку іншу, нехай навіть у 100 разів чисельнішу країну, яка збереже у силі існуючі бар'єри, що перешкоджають повному розвитку та реалізації своїх потенційно видатних людей» [4]. Як нам добре відомо, Дж. Тейлор часто говорив про те, що творча діяльність надає величезну увагу не лише науковому прогресу, але й усьому суспільству в цілому, а ті держави, які зуміють краще всього пізнати творчих особистостей, розвивати їх і створювати для них найсприятливіші умови, матимуть великі переваги. С. Сміт висловився з цього приводу в тому сенсі, що найбільш необхідним і цінним товаром у нашому світі сьогодні є творчі здібності. А. Осборн стверджував, що історія цивілізації – це, по суті, звіт про людську творчу здатність, а уява є наріжним каменем людських зусиль, що підкорили світ. У роботах дослідника П. Штомпки підкреслюється, що особливо важливим є вивчення творчого підходу в умовах різких змін у громадському житті [5], бо саме творчий підхід дозволяє здолати всілякі труднощі, намітити нові несподівані цілі, забезпечити велику свободу вибору, тобто свободу в діях.

Багато дослідників, у тому числі і вищезгаданий Ефроїмсон, стверджують, що педагогічний чи батьківський розвиток вроджених здібностей відіграє не меншу роль, аніж генетика (експериментально це довів т. з. близнюковий метод). Навіть фізик-теоретик Альберт Ейнштейн писав про роль виховання у цьому аспекті так: «Розумові приниження та пригнічення з боку неосвічених та егоїстичних учителів учиняють у юній душі ті спустошення, які не можна заглибити і які справляють фатальний вплив у зрілому віці...» [3]. Ефроїмсон простує далі: «По суті, майже диво, що сучасні методи ще не зовсім удушили святу допитливість; ця ніжна рослина вимагає, поруч із заохоченням, перш за все свободи – без неї воно неминуче гине» [3]. А віднаходження та розвиток творчих здібностей дитини – прямий шлях до отримання реалізації найвищого ступеня творчості – геніальності, яка так потрібна нашому суспільству.

Йдучи у фарватері праць Ефроїмсона, дізнаємося: ми не можемо «технічно» вплинути сьогодні на генетику геніальності, високого таланту чи просто творчих здібностей, певної обдарованості у потрібному нам руслі, але можемо з власної ініціативи виключити, плануючи нову людину, негативні фактори, що протистоятимуть цьому в онтогенезі, можемо, «включивши» свідомість, підібрати собі у подружжя людину, як раніше говорили, «із гарного роду», без шкідливих, мутагенних звичок, слідкувати за тим, щоб вагітність, роди були здоровими. А коли дитина народилася, з огляду відповідної наукової літератури від психологів, педагогів можемо порадити батькам «бути з дитиною» з перших хвилин її існування. Бо нехтування інтелектуальним розвитком дитини буквально з перших її днів, попри щонайкращу фізичну доглянутість, «вгодованість», несе за собою втрату перш за все творчих можливостей, а це такий важливий компонент особистості, який накладає потужний відбиток на характер, волю: зокрема, волю до перемоги, до володіння собою, волю перемагати осуд оточуючих нетворчих людей та нетворчого колективу, у якому творча людина вимушена обертатися [4]. Адже тільки висока одержимість творчістю змушує людину зламувати навіть вроджені несміливість, скромність аж до відлюдькуватості, зайвий конформізм тощо.

Отож, оскільки виявлення і вирощування творчих особистостей є проблемою загальносоціального значення, звернутися з нею перш за все треба до батьків, котрим далеко не завжди зрозуміло, що означає «бути з дитиною». А це зовсім не те, щоб просто бути фізично поруч, але з традиційним нині гаджетом у руках та незверненим на дитину зацікавленим поглядом: вічі у вічі, на одному рівні. Педагоги постійно повинні нагадувати батькам, що життя дитини проходить не в рішенні абстрактних завдань, а в спілкуванні з іншими людьми і у проживанні образів і сюжетів. Це вік гри і казки, коли реальні і уявні події не відокремлені непрохідною стіною, і уявні події переживаються як реальне [2]. Ця особливість припускає включеність будь-якого методу роботи з дітьми у провідну діяльність – гру і у значущі для дитини реальності, що мають для неї особовий сенс. Гра найважливішою мірою відбиває найбільш вагомий емоційний і соціальний план життєдіяльності дитини. У дошкільному віці гра і продуктивні види діяльності є тими ведучими, через які досягається навколишній предметний світ і світ стосунків, привласнюються культурно вироблені зразки. Через гру розвиваються усі психічні функції дитини: сприйняття, мислення, мова, уява, особові якості, емоційно-вольова, мотиваційно-потребнісні сфери. І саме у дошкільному дитинстві через емоційну включеність до навколишньої дійсності закладаються ціннісні, моральні основи, а це у свою чергу чинить вирішальний вплив на мотиваційну структуру особи й на те, які саме мотиви стануть ведучими, домінуючими, а значить, і яку спрямованість придбає особа.

Згідно із загальновідомим положенням А. В. Запорожця про самоцінності дошкільного періоду розвитку, життя дитини може бути повноцінним, коли вона почуває себе не «опікуваним», а «творцем»! Ігрова дія породжує процес уяви. В уявній реальності казки дитина-герой може здійснювати будь-які подвиги. Вона експериментує з уявними позиціями не лише в грі, але і творчій діяльності. Відбувається розвиток сюжетотворення – найважливішої складової сюжетно-ролевої гри. Її значення в інтелектуальному розвитку, засвоєння дитиною показаного дорослим побудови сюжету гри, узгодження задумів неможливо переоцінити. Задум грає роль індикатора дитячої творчості. Гра і творчість мають схожі риси, бо саме у грі закладаються якості, властиві творчій людині. М. Андерсон пише: «...діти віддають перевагу свободі, невизначеності, безмежній варіативній несподіванці й невідомості у грі, роблячи її посередником у своїй зустрічі із сім'єю, культурою і всесвітом» [1].

Найяскравіше проступають суб'єктність дитини, її авторські спрямування в іграх-драматизаціях і режисерських іграх. У них, на відміну від сюжетно-ролевих ігор, діти не просто моделюють смислові підстави діяльності дорослих, а силою уяви переконструюють їх, таким шляхом зондуючи свою власну життєву перспективу –

найближчу і віддаленішу. А для цього необхідні численні моменти саморуку, саморозвитку дитячого мислення. Особливості використання механізмів уяви призначені для оцінювання не продукту творчої діяльності літератури уяви молодших школярів, а якості самих способів створення образів. Переживши задоволення від творчого процесу і його результатів, «пройшовши через успіх», дитина потім прагне знову і знову пережити ці емоційні стани.

Отож, величезну увагу необхідно приділяти онтогенезу потенційно обдарованих творчо дітей, бо математична співвідносність таких величин, як площа України та кількість її населення і відсутність нобелівських лавреатів у порівнянні з такими ж критеріями розвитку стосовно європейських країн, самі по собі говорять про те, із якою насправді увагою нашої нації необхідно як слід поринути у проблеми розвитку такого компоненту розвитку особистості як творчість. Дитинство людини, якщо воно «інструментовано» дорослими таким чином, що розвиває пізнавальну активність дитини на доступному для неї рівні, не лише забезпечує оволодіння потрібними для повсякденного життя вміннями і навичками, розвиває звичку до буденного трудового зусилля, але і заохочує через гру, посильну працю та інші заняття досягнення результату, який ще не зустрічався в її практиці, а він виявляється важливою сходинкою до наступного успішного руху – до вершини розвитку як суб'єкта діяльності.

Список використаних джерел:

1. Андерсон М. Когнітивна психологія – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.klex.ru/li7>
2. Виготський Л.З. Гра та її роль у психічному розвитку дитини Питання психології. – 1966. – № 6. – С. 62–76.
3. Ейнштейн А. Зібрання наукових праць під ред. Тамма І.Є. та ін. Т. IV, статті, рецензії, листи Еволюція фізики Некролог Пам'яті Пауля Еренфеста. – М.: Наука 1967. – С. 600.
4. Ефроїмсон В.П. Генетика геніальності – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.litmir.me/br/?b=598722&p=1>
5. Штомпка Пйотр Культурна травма в посткомуністичному суспільстві – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.twirpx.com/file/636054/>

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Плакса О.М.

(Полтава, Україна)

Однією з найактуальніших проблем сучасності є взаємодія людини з природою. Важливим аспектом у вирішенні проблеми збереження природних ресурсів є освіта людей в галузі навколишнього середовища, екологічне виховання всього населення, а особливо підростаючого покоління. Екологічна проблема трансформується в проблему перетворення стихійного впливу людини на природу. Така взаємодія може бути здійснена при наявності в кожній людині достатнього рівня екологічної культури, екологічної свідомості, формування яких починається з раннього дитинства і продовжується протягом життя.

Діти середнього шкільного віку повинні розуміти, що природа існує не поза нами. Природа – це ми самі, ми незримо, але нерозривно пов'язані з нею. Від цих зв'язків залежить наше здоров'я, життя та настрої. Діти повинні усвідомити, що природа – не майстерня, де зібрано усе для використання людиною, а живе ціле, з яким ми органічно пов'язані. Саме таке ставлення до навколишнього середовища зумовлює відчуття радості від спілкування з природою [1, с. 5]. Навчившись милуватися, любити і берегти довкілля, дитина буде милосердною, доброю, співчутливою до всіх і до всього.